

نماز را چگونه زيبا سازيم؟

مؤلفان

امين الدين "سعيدى- سعيد افغانى"
و داکتر صلاح الدين "سعيدى- سعيد افغانى"

نماز را چگونه زیبا سازیم؟

تتبع، نگارش و نوشته از:
امین الدین « سعیدی - سعید افغانی »
وداکتر صلاح الدین « سعیدی - سعید افغانی »

بسم الله الرحمن الرحيم نماز را چگونه زیبا سازیم؟

خواننده محترم !

نماز عامل آرامش روح و روان انسان است. نماز برای انسان نیرو و قوت عظیمی معنوی، برای تحمل غم‌ها و مصائب بخشیده و همین نماز است که انسان قوه غلبه بر بسیاری از امراض روانی را بدست می‌آورد.

نماز ضامن سعادت‌مندی انسان و بهترین تداوی برای بسیاری از امراض و مصیبت‌ها بشمار می‌رود.

نماز انسان را برای زندگی حاضر و مستقبل امیدوار نموده و قدرت ایستادگی و مقاومت او را در برابر حوادث ناگوار قوت می‌بخشد.

انسان در نماز با تمام اعضای بدن و حواس خود متوجه پروردگار خویش می‌گردد، و از همه مشغولیت‌ها و مشکلات دنیوی روی برمی‌گرداند و به هیچ چیز جز پروردگار و آیات قرآنی که در نماز بر زبان می‌آورد فکر نمی‌کند. همین روی‌گردانی کامل از مشکلات زندگی و عدم فکر کردن به آنها، در اثنای نماز، باعث ایجاد آرامش روح و روان در انسان می‌گردد.

بهترین نماز و کاملترین نماز و عبادت همان نماز و عبادت است که به صورت موثق و نقل بالنقل برای ما از پیامبر اسلام محمد صلی الله علیه وسلم اجراء و ادای آن رسیده و روایت شده باشد.

بنابراین برای زیبا سازی نماز و جلوگیری از اغلاط غیر قصدی و عمدی توجه خوانندگان عزیز را به رعایت نکات ذیل جلب می‌نمایم :

زمینه سازی برای روحیه خشوع :

اولین اقدام را که یک نماز گزار باید برای ادای نماز بعمل می‌آورد ، همانا زمینه سازی برای روحیه خشوع در نماز است.

بنابراین نماز گزار با حضور کامل قلبی و به بهترین امادگیها جسمی و روحی نماز خویش را بر پا دارد ، ضرور است توجه خویش را به مقدمات نماز جلب دارد ، این امادگی را از وضو آغاز نماید ، وضوء را باید به صورت کامل و دقیق و بهتر مطابق سنت رسول الله صلی الله علیه وسلم ، انجام دهد و حتی علماء میگویند که نماز گزار قبل از ادای نماز لحظاتی را هم در خلوت با پروردگار خویش سپری نماید.

جسم و روح نماز :

علماء بدین عقیده اند که: نماز از دو بخش اساسی (جسم و روح) مرکب و تشکیل شده ، اگر جسم انسان ضعیف باشد ، روح انسان از قوت و صلابت لازمی برخوردار نمیباشد جسم نماز به فهم علمای دین ، خواندن و بجا آوردن نماز مطابق دستور پیامبر صلی الله علیه است که میفرماید: «صلوا کما رایتُمونی اصلی» (نماز بخوانید مثل مرا که دیدی نماز میخوانم.) ما پیامبر صلی الله علیه را نه دیدیم ، ولی ما باید نماز خویش را طوری انجام دهیم طوری که احکام آن در احادیث نبوی در دسترس ما قرار گرفته است. بنابراین اگر خواستار قوت جسم و روح نماز باشیم، باید برای آن زمینه سازی لازمی را بعمل آوریم .

خشوع:

خشوع، روح نماز است اگر رکوع و سجود و قرائت و تسبیح را جسم نماز بدانیم، حضور قلب و توجه درونی به حقیقت نماز و کسی که با کسی که راز و نیاز می کنیم روح نماز است.

خشوع در واقع چیزی جز حضور قلب توأم با تواضع و ادب و احترام چیزی دیگری نیست و به این ترتیب روشن می شود که مؤمنان تنها به نماز به عنوان یک کالبد بی روح نمی نگرند بلکه تمامی توجه آنها به باطن و حقیقت نماز است.

انسان، دارایی جوارح و جوانحی است، اعضای ظاهری بدن را جوارح و اعضای باطنی را جوانح می گویند، اگر اعضای ظاهری طبق ضوابط شرع، درست و مؤدب بود، می گویند خاضع است و خضوع دارد؛ اما خاشع، یک مرتبه بالاتر از این است؛ یعنی قلب هم متوجه او باشد، همین طوری که ظاهر، متوجه حق است، باطن و قوه خیال هم آنجا باشد.

بسیاری از نمازگزان هستند که: اشتیاق فراوان به حضور قلب و خشوع و خضوع در نمازها دارند اما هر چه می کوشند توفیق آن را نمی یابند.

نماز گزار هر زمانیکه به نماز می ایستد، با تمام توان فکری طوری تصویر را در خود منسجم سازد، که مقابل پروردگار با عظمت خویش ایستاده است، و میخواید با خالق خویش راز و نیاز را بجا آرد.

نباید فراموش کرد که پروردگار با عظمت به ظاهر جسمی ما نمی بیند، بلکه به قلوب ما نظر می اندازد.

در حدیث روایت شده **أبي هريرة - رضي الله عنه** آمده است: **كَبَّرَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ** فرموده است: **« إِنْ اللَّهُ لَا يَنْظُرُ إِلَى أَجْسَامِكُمْ، وَلَا إِلَى صُورِكُمْ، وَلَكِنْ يَنْظُرُ إِلَى قُلُوبِكُمْ »** (أخرجه مسلم، كتاب البر والصلة والآداب، باب تحريم ظلم المسلم، وخذله، واحتقاره ودمه، وعرضه، وماله (1986/4)، رقم: (2564)).

همچنان علماء معنای دیگری را هم برای خشوع بعمل آورده اند و میگویند که: گاهی انسان، خاشع در عبادت است و گاهی خاشع در معبود؛ گاهی در عبادت، تمام توجه ما به بندگی حق است و می خواهیم بنده او باشیم گاهی هم خشوع ما در معبود است یعنی حضرت حق را با چشم دل می بینم و در مقابل او خضوع و خشوع دارم. این، خیلی مهم و بهتر از خشوع در عبادت است.

البته خشوع در عبادت هم بسیار عالی است اما درجه بالاتر آن، خشوع در معبود است که انسان همیشه متوجه حق باشد و او را پهلوی خودش ببیند.

مقدار فایده بردن از نماز:

در حدیثی روایت شده از **عمار بن یاسر** آمده است که: **پیامبر صلی الله علیه و سلم** فرمودند:

« إِنْ الرَّجُلَ لِيَنْصَرِفَ وَمَا كَتَبَ لَهُ إِلَّا عَشْرَ صَلَاةٍ ، تَسْعَاهَا ، ثَمْنَهَا ، سَبْعَاهَا ، سِدْسَاهَا ، خَمْسَاهَا ، رُبْعَاهَا ، ثَلَاثَاهَا ، نِصْفَهَا » (صحیح - روایت ابو داود و نسائی)

«یک شخص از نمازش منصرف میشود در حالیکه برایش فقط یک دهم، یک نهم، یک هشتم، یک هفتم، یک ششم، یک پنجم، یک چهارم، یک سوم، و یا نصف (اجر و پاداش)

برایش نوشته میشود».

فهم کلی از فحوای این حدیث متبرکه که همین میباشد که : هر چه خشوع و حضور قلب در نماز بیشتر بعمل آید اجر و پاداش آن بیشتر و کاملتر خواهد بود و بالعکس.

فقهای مذاهب در مباحث فقهی خویش می فرمایند که : اگر کسی در نماز خود خشوع را مراعت نه فرماید و به اصطلاح نماز خویش را بدون حضور قلب بجاء آورده باشد، نمازش باطل است یا خیر ! و آیا باید به اعاده نمازش بپردازد و یا خیر ! در این مورد **فقها دو رای معروفی و مشهوری ارائه داشته اند:**

رای اول:

گروپ اول از علماء بدین باوراند که : خشوع در نماز واجب میباشد ، و شخصیکه که در نمازش حضور قلب نداشته باشد حتی نمازش هم صحیح نیست و هیچ اجر و ثوابی را از آن حاصل نه مینماید ، و باید نماز خویش را از سر تکرار کند .

رای دوم:

اکثر اهل علم بدین باور اند که : اگر شخص در نماز حضور قلب نداشت و نماز خویش را بدون حضور قلب بجاء آورد ، این شخص به اصطلاح بریء الذمه شده ، یعنی فرضش را انجام داده ، و ضرورتی به تکرار نمازش نیست، اما او اجر و ثوابی را از نمازش نبرده است، در حقیقت به همان اندازه اجر و ثواب برده که در نمازش توجه و حضور قلب داشته است نه بیشتر.

شیخ الاسلام ابن تیمیه در این مورد بابت می فرماید:

«... ابن عباس رضی الله عنه گفته: برای تو چیزی جز به اندازه ای که در نمازت توجه داشته ای نیست. »

اما آیا (غفلت) نماز را باطل می کند و موجب تکرار نماز است؟ این امر بستگی دارد: اگر غفلت در نماز کمتر از حضور قلب باشد و بلکه حضور قلب غالب باشد، در اینحالت تکرار نماز واجب نیست، هرچند که ثواب آن ناقص خواهد بود، زیرا نصوص شرعی به تواتر رسیده است که سهو در نماز، نماز را باطل نمی کند و بلکه بوسیله ی دو سجده ی سهو جبران می شود.

اما اگر غفلت بر حضور قلب غلبه کند، در اینحالت علما دو قول مختلف دارند:

اول:

نماز در باطن صحیح نیست هرچند که در ظاهر صحیح است؛ زیرا مقصود از نماز حاصل نشده است و شبیه نمازی است که با ریا خوانده شود که نماز ریاکار هم به اتفاق علما در باطن موجب برائت ذمه نیست، و این قول ابو عبدالله ابن حامد (از علمای حنابله) و ابو حامد غزالی (از شافعیه) و غیر آنها نیز است.

قول دوم :

نماز گزار بریء الذمه می شود و تکرار نماز بر او واجب نمی شود، هرچند که اجر و ثوابی به او تعلق نمی گیرد، و این بمانند روزه ی کسی است که از دروغ و اعمال ناشایسته پرهیز نمی کند بجز گرسنگی و تشنگی کشیدن. و این رأی مأثور از امام احمد و دیگر ائمه است و به حدیث ابوهریره از پیامبر صلی الله علیه وسلم که در صحیحین آمده استدلال کردند که ایشان فرمودند: **«إِذَا أَدْنُ الْمُؤَدِّنُ بِالصَّلَاةِ أَدْبَرَ الشَّيْطَانُ وَلَهُ**

ضراط، حتی لا یسمع التأذین، فإذا قضی التأذین أقیل، فإذا ثوب بالصلاة أدبر، فإذا قضی التثویب أقیل، حتی یخطر بین المرء ونفسه، یقول: أذکر کذا .. أذکر کذا، ما لم یکن یذکر، حتی یظل لا یدری کم صلی، فإذا وجد أحدکم ذلک فلیسجد سجدتین». بخاری و مسلم با الفاظ نزدیک به هم.

یعنی: «هرگاه برای نماز، اذان داده میشود، شیطان فرار می‌کند و از عقب خود، هوا خارج می‌کند تا صدای اذان را نشنود. و هرگاه اذان تمام شد، برمی‌گردد، و اگر اقامه گفته شد باز فرار می‌کند، و دوباره پس از اتمام آن، بر می‌گردد تا نمازگزاران را دچار وسوسه کند و می‌گوید: فلان مسئله و فلان مسئله و... را به خاطر بیاور. و همه ی آنچه را که فراموش کرده است به یادش می‌آورد و او را چنان سرگرم می‌کند که نداند چند رکعت، خوانده است، پس هرگاه یکی از شما دچار چنین حالتی شد، در آخر دو سجده ی سهو ببرد».

پیامبر صلی الله علیه وسلم در این حدیث خبر داده که شیطان چیزهایی را به یاد نمازگزار می‌آورد بگونه ای که نمی‌داند چند رکعت نماز خوانده و او را دو سجده ی به جهت سهوی که مرتکب شده امر کرده ولی وی را به تکرار نماز امر نمی‌کند و فرقی بین (غفلت و سهو) کم یا زیاد وجود ندارد. و این رأی میانه تر است؛ زیرا نصوص و آثار شرعی دلالت دارند بر اینکه تنها اجر و ثواب مشروط به حضور قلب هستند و دلالت بر تکرار نماز نمی‌کنند نه در باطن و نه در ظاهر والله اعلم. (مجموع فتاوی ابن تیمیه).

حصول نماز حقیقی بجز از حضور قلبی حاصل نمیشود:

از آیات قرآنی و احادیث نبوی چنان استفاده می‌شود که نماز کامل و حقیقی نمازی است که با حضور قلب و خلوص نیت و همراه با یقین باشد ادا گردد.

نماز کامل باید با طهارت کامل، وضوءی کامل، و از همه مهمتر با حضور قلب و خلوص یقین و خالی بودن فکر و ذهن و قلب از توجه و مصروفیت های دنیوی بر پا گردد.

همانطوریکه خطاب به پیامبر صلی الله علیه وسلم است: « **فإذا فرغت فانصب وإلی ربك فرغب** » (هنگامی که فارغ شدی، به نماز بایست و به سوی پروردگارت بشتاب).

اما این بدان معنا نیست که اگر احیاناً نماز با این خصوصیت نبود آن نماز باطل است، بلکه می‌توان مراتب متعددی برای نماز و نمازگزار تصور کرد. مسلماً هر چه درجه و مرتبه کمال معنوی بالاتر باشد، نماز بهتر و از درجه ای بالا برخوردار خواهد بود.

قرآن عظیم الشان از برخی انسان ها چنین یاد می‌کند « **رجال لا تلهیهم تجارة و لا بیع عن ذکر الله** » (سوره نور آیه 37).

(اشخاصیکه تجارت و خرید و فروش آنان را از ذکر الله باز نمی‌دارد). اینان در عین حالیکه در بین مردم هستند و به کار و تلاش زندگی روزمره مشغولند، ولی همه ای این مصروفیت ها آنان را از نماز و یاد پروردگار باز نمی‌دارد.

برای تحصیل حضور قلب در نماز، مراعات کردن نکات ذیل مفید و موثر است :

1- نماز گزار باید بداند که در نماز با پروردگار خویش ملاقی است و با الله خود سخن می‌گوید و حمد و ثنای او را بجاء می‌آورد، اگرچه به معنای الفاظ توجه هم نمی‌کند.

2- نمازگزار بر علاوه حضور قلب، باید، به معانی کلمات و انکار که به زبان می‌آورد، باید توجه جدی داشته باشد و بداند که چه می‌گوید.

3- بر نماز گزار است تا ، اسرار عبادت و حقیقت اذکار و تسبیح و تحمید موجود در نماز را بفهمد . و این اسرار و حقایق باید به باطن نماز گزار نفوذ کند

خواندن سوره فاتحه:

سوره فاتحه که بمثابة ام قرآن است باید مطابق دستور پیامبر صلی الله علیه وسلم در نماز باید به ترتیل خوانده شود و در اخیر هر آیت این سوره باید کمی توقف شود . ولی با تأسف باید گفت دیده شده که بسیاری از نمازگزاران ما سوره فاتحه را با عجله و بدون مراعات کردن ترتیل آن قرائت مینمایند.

بسم الله الرحمن الرحيم که در اول تمام آیات قرآنی خوانده میشود آیه اول سوره فاتحه میباشد. یعنی سوره فاتحه به بسم الله الرحمن الرحيم ، آغاز و به **ولا الضالین** . آمین، ختم میشود و نماز بدون خواندن فاتحه تکمیل نیست.

وضعیت دست ها در رکوع وسجده:

دست ها در وقت رکوع وسجده باید باز باشد ، این بدین معنی است که دست ها را نباید با جسم خوش وصل نمایم، و به اصطلاح دست ها را نباید به جسم بچسبانم ، و هکذا در وقت سجده کوشش بعمل آریم تا شکم را با ران های خویش نجسپانیم .

پیامبر اسلام هنگام رکوع، آرنج دستهایش را از پهلوهایش دور نگاه میداشت و حتی الوسع کوشش میگرد که آرنج هایش به پهلویش نجسبند « **ثم رکع فوضع یدیه علی رکتیه کانه قابض علیهما ووتر یدیه فنحاهما عن جنبیه** » (آنحضرت رکوع کرد پس نهاد دستهای خود را بر زانو ها گویا زانو ها را قبض کرده بود و هر دو دست را از هر دو پهلو خود دور گذاشت) (ترمذی جلد اول صفحه ۳۵ ، ابو داود جلد اول صفحه ۱۱۴ باب افتتاح الصلوه ، مشکوه صفحه ۷۶) .

همچنان عادت مبارک پیامبر صلی الله علیه وسلم این بود که دست های خویش در رکوع وسجده از بدن خویش دور نگاه میداشت ، به اندازه که حتی سفیدی زیر بغل پیامبر صلی الله علیه وسلم معلوم میشود.

رسول الله صلی الله علیه و سلم در سجده ، آرنج دستها را بر زمین نمی نهاد (روایت بخاری) بلکه آنها را بلند و دور از پهلوها نگه میداشت. طوری که سفیدش زیر بغل هایش از پشت به چشم میخورد (متفق علیه) و ممکن بود که چوچه گوسفندی یابزغاله بتواند از زیر بغل ایشان، عبور کند (روایت مسلم) و در آن (دور داشتن دستها) طوری مبالغه مینمود که بعضی از اصحاب، میگفتند: از بس که در سجده ، بازوهایش را از پهلوهایش دور نگه میداشت دلمان به حالش میسوخت (روایت ابوداود).

و دیگران را نیز به رعایت آن، دستور میداد. چنانکه فرموده است: «**إذا سجدت؛ فضع کفیک و ارفع مرفقیک**» (روایت مسلم). (هنگام سجده ، کف دستهایت را بر زمین بگذار و آرنجها را بلند نگهدار).

همچنین فرموده است: در سجده ، اعتدال و آرامش خود را حفظ کنید و دستها را بسان سگ، پهن نکنید (متفق علیه). «**اعتدلوا فی السجود ولا بیسط احدکم ذراعیه انبساط**

الکب» (بخاری جلد اول ، صفحه ۱۱۳ ، مسلم جلد اول صفحه ۱۹۳) (در سجده خود را راست کنید و هیچ یکی از شما دوبازوی خود را مانند سگ گسترده ننماید)

و نیز فرموده است: دستها را بسان حیوانات درنده پهن نکنید، اگر چنین کردی، در واقع

همه اعضای جسمت با تو سجده کرده اند (روایت ابن خزیمه).

چشم نباید در وقت نماز به آسمان دوخته شود :

نماز گزار نباید در وقت قیام چشم های خویش را به سوی آسمان به اندازد ، این عمل در ایجاد خشوع و خضوع نماز گزار خلل ایجاد مینماید ، بناً غرض رعایت خشوع و خضوع در نماز ، نباید چشم ها در وقت نماز به آسمان به اندازیم ، بلکه مطابق سنت عملی پیامبر صلی الله علیه وسلم نماز گزار باید در وقت قیام چشم خویش را به سجده گاه متوجه سازد .

پیامبر صلی الله علیه وسلم با تمام صراحت آن‌عه از نمازگزاران را از نگاه کردن به آسمان در وقت نماز منع فرموده ، طوریکه در حدیثی از انس بن مالک (رضی الله عنه) روایت است که میگفت پیامبر صلی الله علیه وسلم فرمودند: (چرا بعضی از مردم در وقت نماز خواندن بطرف آسمان نگاه میکنند) لهجۀ شان درین مورد تا جائی شدید شد که فرمودند : « یا ازین کار ، خودداری نمایند ، و یا آنکه بینائی شان ربوده خواهد شد » (رواء البخاری ۷۵۰).

بناً نماز گزار حد اعظمی کوشش بعمل آرد که در وقت نماز در قدم نخست ، با چشم باز در حالیکه نماز گزار متوجه سجده گاه باشد به ادای نماز و خشوع و خضوع کامل بپردازد .

چشم بستن در نماز :

وضعیت چشم در نماز یکی از موضوعات مهمی در نماز میباشد ، که تفصیل آن در سنت پیامبر صلی الله علیه وسلم با تمام وضاحت و صراحت آن بیان گردیده است ولی به تاسف باید گفت که بسیاری از نمازگزاران عادت دارند خلاف سنت ، چشم های خویش بعنوان که گویا مفید برای حضور قلب و خشوع است می بندند .

سجده با پیشانی ، سجده کامله نیست :

با تاسف باید گفت که زیاتر از نمازگزاران از مفهوم واقعی مقام و منزلت سجده در نماز کمتر اطلاع دارند ، بناً دیده شده است که در وقت ادای آن توجه لازم به امر سجده بعمل نمی آورند . بناً در وقت سجده تنها به پیشانی خویش سجده می نمایند . در حالیکه پیامبر صلی الله علیه وسلم در حدیثی فرموده است که برای من امر شده است تا به هفت عضو خویش در نماز سجده نمایم . (**پیشانی ، بینی ، پنجه های هردو دست ، زانو ها و انگشتان هر دو پای**) پس بر ما است اگر خواستار نماز خواندان به روش رسول الله صلی الله علیه وسلم هستیم ، و اگر خواستار بنای سجده کامل می باشیم ، باید در وقت سجده این دستور پیامبر صلی الله علیه وسلم را بطور جدی مراعات نمایم ، تا خدا ناخواسته خلل در نماز ما واقع نکردد .

رعایت تمکین در رکوع و سجده :

حکم شرعی همین است که: رکوع و سجده باید باتمکین و آرامش صورت گیرد ، رکوع و سجده رکن از ارکان نماز است ، اگر با تمکین و آرامش ادا نشود ، خللی در ارکان نماز واقع میگردد .

پیامبر صلی الله علیه وسلم یکی از نماز گزاران را که با عجله و شتاب رکوع و سجده کوتاه انجام میداد آنرا از این عمل منع نمود و فرمود که اگر این شخص در این حالت بمیرد ، این شخص در دین پیامبر نه بلکه در دین دیگری وفات یافته است .

ابو هریره رضی الله عنه میفرماید: دوست صمیمی من پیامبر صلی الله علیه وسلم مرا از نماز خواندان مانند **مرغ که نوک** بزند یعنی نماز را با عجله بخصوص رکوع و سجده را با شتاب انجام دهد و مانند **شغال در وقت نماز چشم** خود را اینطرف و آنطرف بدوزد و بگرداند **و مانند شادی بنشیند** منع فرموده است.

پیامبر صلی الله علیه وسلم در حدیثی میفرماید: بدترین دزد آن دزدی است که از نماز خویش دزدی کند، صحابه پرسیدند ای رسول الله صلی الله علیه وسلم، نماز گزار چگونه از نماز خویش دزدی میکند؟ رسول الله صلی الله علیه وسلم فرمود: دزدی نماز اینست که رکوع و سجده خویش را بطور دقیق و کامل انجام ندهد. پروردگار با عظمت ما در جمله همه عبادت، عبادت نماز را بسیار دوست دارد، و در میان نماز، حالت که بنده اش به سجده میرود آنرا دوست دارد و آنرا بهترین وقت قربت بنده بخود بحساب میآورد. بنا بر نماز گزار است تا در مقام رکوع و سجده آرامش و تمکین خاصی را بعمل آرد.

عبور و مرور از پیشروی نماز گزار:

با تاسف باید گفت که در زیاتر اوقات توسط برخی از مسلمانان موضوع احترام به نماز گزار و از اینکه در پیشروی نماز گزار نباید کسی تیر شود رعایت نمیگردد، بخصوص این اشتباه زیاتر از اوقات در مساجد بوقوع می پیوندد. پیامبر صلی الله علیه وسلم هشدار و انذار داده است، هر آنکسیکه از پیشروی نماز گزار تیر میشود که عقبه کار را بفهمد چهل سال انتظار خواهد کشید و از گذاشتن پیشروی نماز گزار ابا خواهد ورزید.

از ابوجهیم روایت گردیده آمده است که: **«لو يعلم المار بین یدی المصلی ماذا علیه، لکان أن یقف أربعین خیرا له من أن یمر بین یدیه»** «آن کسی که از جلوی نماز گزار عبور می کند اگر می دانست که مرتکب چه گناهی شده، چهل (سال، ماه، یا روز)...؟ توقف را بر عبور از جلوی نماز گزار ترجیح می داد.»

(متفق علیه: صحیح امام بخاری (فتح الباری) (1/584/510)، صحیح امام مسلم (1/363/507)، سنن ابوداود (2/393/687)، سنن الترمذی (1/210/235)، سنن نسایی (2/66)، سنن ابن ماجه (1/304/945)). بنا بر نماز گزاران باید توجه و دقت بعمل آرند که: هر گاه درپیش روی نماز گزار **سُئِرَه** وجود داشته باشد، عبور کردن از میان وی و **سُئِرَه** برایش جایز نیست.

و بر نماز گزار است تا مطابق حکم رسول الله مانع آن شود: طوریکه میفرماید: **«هر گاه یکی از شما بسوی چیزی (سُئِرَه ای) نماز خواند و کسی خواست از جلوی او بگذرد، باید با زدن به سینه اش او را منع نماید، و تا می تواند او را برگرداند. و در روایتی آمده: «دوبار او را منع نماید».** پس اگر آن شخص خودداری نکرد در اینصورت با وی بجنگد زیرا که او شیطان است.»

رعایت نظم صفوف در نماز جماعت:

سنت اینست که هر نماز گزار پا و شانه ی خود را به نفر کناری خود بچسباند. متأسفانه این مشکل در جوامع ما خیلی شائع است و اگر نماز گزارانی به خاطر اقتدا به سنت رسول الله صلی الله علیه وسلم پایش را به نفر کناری خود بچسباند، طوری احساس میشود که

به او شوک وارد کرده است و آن شخص پای خود را تقریباً با عصبانیت کنار می زند. در حالیکه این در هدایت رسول الله صلی الله علیه وسلم چنین بیان گردیده است: «مَنْ وَصَلَ صَفًّا وَصَلَهُ اللهُ، وَمَنْ قَطَعَ صَفًّا قَطَعَهُ اللهُ». (رواه ابوداود باسناد صحیح) یعنی: «هر کس صفی را پیوسته و وصل نماید خداوند او را پیوسته می دارد (یعنی رحمتش را بر او نازل می کند) و هر کس صفی را قطع کند، خداوند او را قطع می کند (یعنی از رحمتش او را دور می کند).

ترتیب دادن صف جدید:

در بسیاری حالتی دیده شده است که برخی از نمازگزاران قبل از کامل شدن صف، صف دیگری را ایجاد و تشکیل می دهند، که این کار شان صحیح نیست، بلکه صحیح اینست که صف ها به ترتیب تکمیل و بعد از تکمیل به تشکیل صف جدید اقدام شود.

رعایت ستره در نماز:

ستره در نماز از اهمیت و مقام خاصی برخوردار است، و این اصل را باید به طوری جدی در نماز مراعات نمایم. ولی به تاسف باید گفت که در بسیاری از حالتی دیده شده است که نمازگزاران نه تنها بطرف ستره نماز نمی خوانند بلکه از اهمیت رعایت آن اطلاع و معلوماتی کافی ندارند. (ستره مانع و شیئی است که نمازگزار باید در جلوی خود قرار دهد تا کسی از جلوی نمازش تیر نشود. و حداقل اندازه ی آن، یک ذراع (45 سانتی متر) است.

رعایت حجاب و ستر عورت در نماز:

نماز خواندن با لباس خواب و لباس های نازک و چسب ناک و همچنین لباسی که بر آن تصویر وجود دارد. صحیح نمی باشد، کوشش بعمل آید تا موضوع لباس و بخصوص موضوع حجاب، با بهترین وجه آن رعایت گردد، بخصوص نماز گزار زن به این امر اهتمام بخصوصی بخرچ دهد. بنا در نماز همه سعی و تلاش خویش را باید به خرچ دهیم تا با لباس و ظاهری آراسته در پیشگاه معبود برحق خود قرار داشته باشیم.

تحیه المسجد:

بسیاری از مسلمانان فهم عالی تحیه المسجد را رعایت نموده، و زمانیکه به مسجد داخل میشوند قبل از اینکه دو رکعت نماز تحیه المسجد را بجا آرند، در مسجد می نشینند. ولی سنت است که شخص مسلمان قبل از نشستن در مسجد دو رکعت نماز تحیت المسجد را بخواند و حق مسجد را به جا آورد.

استقبال از آذان:

موضوع استقبال از کلمات آذان در احادیث پیامبر صلی الله علیه وسلم به تفصیل بیان گردیده است.

مستحب است کسی که آذان و اقامه را می شنود آنچه را که مؤذن می گوید تکرار کند، طوری که از ابوسعید روایت است که پیامبر صلی فرمود: «إِذَا سَمِعْتُمُ النِّدَاءَ فَقُولُوا مِثْلَ مَا يَقُولُ الْمُؤَذِّنُ» متفق علیه: صحیح امام بخاری (فتح الباری) (2/90/611)، صحیح امام مسلم (1/288/383)، سنن ابوداود (عون المعبود) (2/224/518)، سنن الترمذی (1/134/208)، سنن ابن ماجه (1/720/238)، سنن نسایی (2/23). «هرگاه آذان را شنیدید مثل آنچه که مؤذن می گوید، بگویید».

از عمر بن خطاب (رض) روایت است که پیامبر صلی الله علیه وسلم فرمود: «هرگاه یکی از شما با الله أكبر الله أكبر مؤذن بگوید الله أكبر و با أشهد أن لا إله إلا الله مؤذن بگوید: أشهد أن لا إله إلا الله، و با أشهد أن محمداً رسول الله مؤذن بگوید: أشهد أن محمداً رسول الله، و با حی علی الصلاة مؤذن بگوید: لاحول و لا قوة إلا بالله، و با حی علی الفلاح مؤذن بگوید: لاحول و لا قوه إلا بالله، و با الله أكبر مؤذن بگوید الله أكبر، و با لا إله إلا الله او از ته قلب بگوید: لا اله الا الله وارد بهشت می‌شود». (تخریج در صفحه (88).

پس کسی که آنچه را مؤذن می‌گوید تکرار کند یا هنگام گفتن حی علی الصلاة و حی علی الفلاح بگوید: لا حول و لا قوة إلا بالله، یا حی علی الصلاة و حی علی الفلاح و لاحول و لا قوة الا بالله را با هم بگوید طبق سنت عمل کرده است.

هرگاه مؤذن از گفتن آذان یا اقامه فارغ شد (مستحب است که) شنونده بعد از تکرار گفته‌های او، آنچه که در دو حدیث زیر می‌آید بگوید:

از عبدالله بن عمر روایت است: از پیامبر صلی الله علیه وسلم شنیدم که می‌فرمود: « إذا سمعت المؤذن فقولوا مثل ما يقول، ثم صلوا علي، فإنه من صلى علي صلاة صلى الله بها عليه عشرا، ثم سلوا الله لي الوسيلة، فإنها منزلة في الجنة لا تنبغي إلا لعبد من عباد الله، و أرجو أن أكون أنا هو، فمن سأل الله لي الوسيلة حلت له الشفاعة» صحیح: (مختصر

صحیح امام مسلم 198)، صحیح امام مسلم (1/288/384)، سنن ابوداود (عون المعبود) (2/225/519)، سنن الترمذی (5/247/369)، سنن نسائی (2/25).

«هرگاه (ندای) مؤذن را شنیدید، آنچه را می‌گوید تکرار کنید سپس بر من صلوات

بفرستید چون هر کس بر من یک صلوات بفرستد، خداوند در برابر آن ده صلوات بر او می‌فرستد سپس از خدا برایم طلب وسیله کنید که وسیله مقامی است در جنت که تنها به یکی از بندگان خدا داده می‌شود و امیدوارم که آن بنده من باشم، پس کسی که از خداوند برای من طلب وسیله کند، شفاعت شامل حالش می‌گردد».

از جابر روایت است که پیامبر صلی الله علیه وسلم فرمود: « من قال حين يسمع النداء: اللهم رب هذه الدعوة التامة والصلاة القائمة آت محمدا الوسيلة والفضيلة وابعثه مقاما محمودا الذي وعدته حلت له شفاعتي يوم القيامة» صحیح: (الإرواء 243)، صحیح

امام بخاری (فتح الباری) (2/94/614)، سنن ابوداود (عون المعبود) (2/231/525)، سنن الترمذی (1/136/211)، سنن نسائی (2/27)، سنن ابن ماجه (1/722239).

«هر کس پس از شنیدن آذان بگوید: «اللهم رب هذه الدعوة التامة و الصلاة القائمة، آت محمداً الوسيلة و الفضيلة و ابعثه مقاماً محموداً الذي وعدته» یعنی: خداوندا! ای

پروردگار این دعوت کامل و نماز برپا شده، وسیله و فضیلت را به محمد عطا فرما و در روز قیامت او را به مقام محمود و ستوده‌ای که به او وعده داده‌ای مبعوث فرما، شفاعت من در روز قیامت شامل حال او می‌گردد».

یادداشت:

برادران و خوهران محترم نباید فراموش کرد که: مستحب است بین آذان و اقامه بسیار دعا بعمل آرید، زیرا در این هنگام دعا اجابت می‌شود:

طوریکه در حدیثی از انس (رض) روایت است که پیامبر صلی الله علیه وسلم فرمود: « الدعاء لا یرد بین الأذان و الإقامة» صحیح: (صحیح سنن ابوداود 489)، سنن

الترمذی (1/137/212)، سنن ابوداود (عون المعبود) (2/224/517). «دعا در بین آذان و اقامه رد نمی‌شود».

گرفتن جای خاص در مسجد:

بسیاری از نمازگزاران عادت دارند و حتی آن را برای خود ثواب هم میدانند که محل خاصی را در مسجد برای نماز داشته باشند، و جز در آن مکان در جای دیگری نماز نخوانند در حالیکه این خلاف سنت پیامبر صلی الله علیه وسلم میباشد.

نیت و تلفظ آن بزبان:

موضوع تلفظ نیت بزبان از مباحث قابل بحث در فصل و باب نماز میباشد، حکم و رای اکثریت مطلق علماء و فقها همین است که تلفظ کردن نیت با زبان در نماز بدعت است.

نماز خواندن به دهن بسته:

نباید نماز به دهن بسته و عدم تحرک شفقتین بخصوص در حین قرائت و سایر اذکار خوانده شود، بلکه در حین قرائت قرآن و اذکار شفقتین باید تحرک داشته باشد، و صحیح این است که شخص نمازگزار در نماز تکبیرات، اذکار و قرائت را طوری بخواند که حتی خودش هم بشنود. ولی در نماز جماعت و بخصوص در نمازهای جهری که امام قرائت می‌کند، مقتدی باید سکوت را اختیار نماید.

نخواندن سوره فاتحه در نماز سری پشت امام:

موضوع نخواندن فاتحه در نمازهای سری پشت سر امام از موضوعات قابل بحث در بین فقها و مفسرین میباشد، ولی ارجح و صحیح این است که در نمازهای سری و جهری ماموم (مقتدی) خودش فاتحه را بخواند، زیرا سکوت در نماز مفهومی ندارد و از جانب دیگر نماز بدون فاتحه صحیح نیست. همچنین در رکعت آخر نماز مغرب و دو رکعت پایانی نماز عشاء که امام با صدای بلند قرائت نمی‌کند، مقتدی باید سوره فاتحه را بخواند.

توجه باید کرد که:

بلند کردن صدا هنگام قرائت قرآن و اذکار، طوری که باعث آزار و اذیت بقیه نماز گزاران شود نیز خلاف سنت رسول الله صلی الله علیه وسلم میباشد. همچنین نخواندن دعای استفتاح (دعای بعد از تکبیر تحریمه). همچنین نخواندن (اعوذ بالله من الشیطان الرجیم) قبل از قرائت فاتحه خلاف سنت میباشد. همچنین بعضی از نمازگزاران زمانی که امام می‌گوید: «ایاک نعبد و ایاک نستعین»، می‌گویند: «استعنا بک یا رب» و این بدعت‌های است که در بین برخی از مسلمانان رایج شده است.

قرار دادن دستها زیر یا روی ناف:

موضوع قرار دادن دستها زیر ناف یا روی ناف یکی از مسایل اختلافی بین فقهای اسلام میباشد. ولی قول ارجح و صحیح اینست که دست‌ها در وقت نماز باید بر سینه قرار و یا بالای ناف قرار داده شوند.

آمین در ختم سوره فاتحه:

موضوع «آمین» گفتن در ختم سوره فاتحه از موضوعات قابل بحث بین فقهای اسلامی

است ولی برخی از نمازگزاران قبل از اینکه امام بعد از قرائت فاتحه شروع به آمین گفتن کند، آمین می گویند، و صحیح اینست که امام و مقتدی پس از اتمام سوره فاتحه در نماز های جهری با هم آمین بگویند.

در حدیثی که از ابوهریره روایت گردیده آمده است که : پیامبر صلی الله علیه وسلم فرمود : « **إذا أمن الإمام فأمنوا، فإن من وافق تأمینه تأمین الملائكة غفرله ما تقدم من ذنبه** » (وقتی امام آمین گفت شما هم آمین بگویید چون کسی که آمین گفتنش همزمان با آمین گفتن ملائکه باشد گناهان (صغیره) پیشینش بخشوده می شود). (منفق علیه)
اما قرائت آمین بجهرتوسط زن :

در مورد اینکه برای زن جایز است در نماز جهری قرائت بجهر یعنی صدای بلند و یا اینکه آیا برای زن جایز است در وقت سوره فاتحه آمین بجهر بگوید ؟ در جواب باید گفت که : اگر زن در حضور محارمش نماز بخواند، و نامحرمی نباشد، برایش جایز است که با صدای بلند آمین گوید، اما در نزد نامحرم اینکار برایش جایز نیست، زیرا ممکن است موجب فتنه در قلب شود.

شیخ صالح فوزان عالم شهیر جهان اسلام در جواب سوالی که آیا زن میتواند در نماز های جهری با جهر قرائت نماید : فرمودند : «برای زن مستحب است قرائت نماز فرض یا نافله (آنهایی که جهریه هستند) را بصورت جهری تلاوت کند، بشرطیکه مردی بیگانه صدایش را نشوند که موجب فتنه در او شود، پس هرگاه در مکانی باشد که مرد بیگانه ای صدایش را نشنود، و در نماز شب باشد، می تواند با صدای بلند قرائت کند، مگر آنکه جهری خواندن موجب تشویش دیگران شود که در آنصورت بصورت سریه بخواند، اما در نماز روز قرائت را خفیه بخواند، زیرا نماز روز سریه است. جهر خواندن نماز روز مستحب نیست، چونکه مخالف با سنت است».

رفع الیدین :

رفع الیدین یعنی بلند کردن دستها ، در نماز مطابق احادیث نبوی رفع یدین در نماز یا همان بالا بردن دستها در چهار مکان در داخل نماز به ثبوت رسیده و عمل مستحب است و جزو سنت نبوی صلی الله علیه وسلم بشمار میرود :

در حدیثی که از ابن عمر رضی الله عنه روایت شده آمده است که : « **كان رسول الله صلى الله عليه وسلم إذا قام للصلاة رفع يديه حتى تكونا حذو منكبيه ثم كبر، فإذا أراد أن يركع فعل مثل ذلك، وإذا رفع من الركوع فعل مثل ذلك، ولا يفعله حين يرفع رأسه من السجود.** » (روایت مسلم)

یعنی: (هنگامی که پیامبر صلی الله علیه وسلم برای نماز برمیخواست دو دستانش را تا نزدیکی دو کتفش بالا میبرد سپس تکبیر میگفت، و هنگام رکوع نیز همین کار را میکرد، و هنگام بلند شدن از رکوع نیز همینطور، و هنگامی که سرش را از سجود بلند میکرد این کار را نمیکرد).

اجر و ثواب رفع الیدین :

در مورد اجر و ثواب رفع الیدین در حدیثی که از : عقبه بن عامر روایات گردیده است آمده که پیامبر صلی الله علیه وسلم میفرماید: « **يكتب في كل إشارة يشير الرجل (بیده) في صلاته عشر حسنات ؛ كل إصبع حسنة** » (یعنی : عقبه بن عامر رضی الله عنه می

فرمایند : رسول الله صلی الله علیه و آله وسلم فرمودند: برای هر رفع الیدینی که فرد در نمازش انجام می دهد ده نیکی نوشته می شود یعنی برای هر انگشت یک نیکی نوشته می شود.)

این حدیث از جمله احادیث صحیحه بوده و شیخ البانی رحمه الله آنرا در سلسله احادیث صحیحه شماره (3286) تحقیق و بررسی نموده و سپس فرموده که سند این حدیث صحیح است.

شیخ البانی رحمه الله در تفسیر این حدیث نگاشته است :

« بعضی از بزرگواران در فهم این حدیث دچار اشتباه شده اند و فکر نمودند که مراد از اشاره در این حدیث اشاره و حرکت دادن انگشت سبابه در تشهد نماز است و برای هر حرکتش ده نیکی نوشته می شود ، این یک وهم محض است زیرا در این حدیث آمده (بیده) یعنی بادهست و نیامده (باصبعه) یعنی با انگشت، بهمین خاطر است که امام بیهقی این حدیث را در باب رفع الیدین فی الصلاة این روایت را آورده است. همچنان نکته دیگری که دلالت بر این دارد که مراد از این حدیث (رفع الیدین) در نماز است و نه اشاره با سبابه در تشهد این است که رسول الله صلی الله علیه و وسلم در آخر حدیث فرمودند برای هر انگشت یک نیکی ، اگر مراد اشاره در تشهد می بود باید می گفتند برای هر بار اشاره یک نیکی نوشته می شود. ناگفته نماند که حدیث رفع الیدین در نماز متواتر است و از خلفاء راشدین و عشره مبشره و سایر صحابه بثبوت رسیده است.

یادداشت : مساله رفع الیدین در نماز موضوع قابل بحث و یکی از موضوعات اختلافی در بین فقها میباشد . ولی برخی از نمازگزاران هنگام رفع یدین، دست های خود را به درستی و به اندازه ی کافی بلند نمی کنند. صحیح اینست که دستها تا گوش ها یا شانه ها بطور کامل بلند شوند.

وضع جسم و کمر در حال قیام :

دیده شده است که برخی از نمازگزاران در حال قیام وبعد از بالا شدن از رکوع ، کمر خویش را بطور درست صاف و مستقیم نمی سازند . ولی ارجح و صحیح اینست که کمر در حال قیام وبعد از ایستادن از رکوع ، راست و صاف گردد، حتی در حدیث آمده است که رسول الله صلی الله علیه وسلم طوری کمر خویش را صاف می نمودند که اگر آب بر کمر ایشان ریخته می شد، تکان نمی خورد.

حرکت های بی حد و حصر :

موضوع حرکت های که خلاف روحیه نماز باشد ، خلاف خضوع و خشوع در نماز است احتیاط باید کرد که در برخی از موارد انجام حرکت های بی حد و حصر نماز را هم باطل میگرداند .

کثرت حرکت در نماز مانند دست در بینی کردن، خاراندن سر و صورت و سائر بدن یا مرتب کردن لباس ها نماز را مکروه می سازد . به کثرت دیده شده است که برخی از نمازگزاران زمانی که می خواهند به سجده بروند، پیراهن ، چین ، کلاه یا لنگوته ، و در مجموع لباس های خود را جمع می کنند. صحیح اینست که لباس ها به حالت خود گذاشته شود.

عدم طمأنینه و آرامش در نماز:

عدم طمأنینه و آرامش در نماز به طوری که مثلاً شخص هنوز به طور کامل از رکوع برخاسته به سجده می رود یا هنوز از سجده اول به طور کامل بلند نشده، به سجده ی دوم انتقال می یابد. صحیح اینست که در هر رکن نماز، آرامش و وقار کاملاً رعایت شود. به طوری که تمام مفاصل در جایگاه خود قرار گیرند و سپس به رکن بعدی انتقال یابد.

متابعت از امام:

متابعت از امام از موضوعاتی مهمی در نماز جماعت است که مقدمات در نماز جماعت آنرا باید بطور جدی مراعات نماید.

علماء وفقها بدین نظر اند که در نماز جماعت مقتدی: بعد از امام تکبیر بگویید، و بعد از امام به رکوع و سجده برود، و بعد از امام سرخویش را از رکوع و سجده بردارد. بناً مأمومین نباید از امام خود سبقت گیرند و حتی نباید هماهنگ و همزمان با او انتقال یابند، در این مورد حدیثی از حضرت ابوهریره رضی الله عنه بهترین رهنمود ما میباشد: **«أما يخشى أحدكم إذا رفع رأسه قبل الإمام أن يجعل الله رأسه رأس حمار، أو يجعل الله صورته صورة حمار»** «آیا وقتی یکی از شما سرش را قبل از امام بلند می کند (از او پیشی می گیرد) نمی ترسد از اینکه خداوند سرش را مانند سر خر یا صورتش را مانند صورت خر بگرداند». (متفق علیه و این لفظ بخاری است.)

خواننده محترم!

متابعت و پیروی از امام واجب است و پیشی گرفتن از وی در نماز جماعت حرام میباشد، در این مورد حضرت ابوهریره رضی الله عنه در حدیثی فرموده است: **«إنما جعل الإمام ليؤتم به، فلا تختلفوا عليه، فإذا كبر فكبروا، وإذا ركع فاركعوا، وإذا قال سمع الله لمن حمده فقولوا: اللهم ربنا لك الحمد، وإذا سجد فاسجدوا، وإذا صلى قاعدا فصلوا قعوداً أجمعون»**. یعنی: امام را بدین علت امام قرار داده اند، تا از وی پیروی شود و به وی اقتدا گردد، پس از وی تخلف نکنید، هر وقت تکبیر گفت، تکبیر گوئید، هر وقت به رکوع رفت، به رکوع بروید، و چون گفت: سمع الله شما بگوئید: اللهم.. و هر وقت به سجده رفت شما نیز به سجده بروید و چون نشسته نماز خواند، شما نیز همگی نشسته نماز بخوانید.. به روایت شیخین. و در روایت

احمد و ابوداود متن حدیث چنین است: **«إنما الإمام ليؤتم به فإذا كبر فكبروا، ولا تكبروا حتى يكبر، وإذا ركع فاركعوا، ولا تركعوا حتى يركع، وإذا سجد فاسجدوا، ولا تسجدوا حتى يسجد»**. و در حدیثی از حضرت انس روایت است که پیامبر صلی الله علیه و سلم فرمود: **«أيها الناس، إني إمامكم فلا تسبقوني بالركوع ولا بالسجود ولا بالقيام ولا بالعود ولا بالانصراف»**. یعنی: ای مردم بی گمان من امام جماعت و پیشوای شما هستم، بنابراین در رکوع و سجود و ایستادن و برخاستن و نشستن و سلام دادن از من پیشی مگیرید. به روایت احمد و مسلم.

از براء بن عازب روایت است که: ما با پیامبر صلی الله علیه و سلم نماز می خواندیم، چون می گفت: **«سمع الله لمن حمده»** هیچ کس از ما خم نمی شد (که به سجده برود) تا اینکه پیامبر صلی الله علیه و سلم پیشانیش را بر زمین می نهاد

(آنوقت ما به سجده می‌رفتیم). به روایت جماعت محدثین. همه ای علماء در این مورد متفق القول اند که اگر : مأموم در تکبیره الاحرام وسلام دادن از امام پیشی گیرد نمازش باطل است. و در غیر آنها اختلاف است امام احمد گفته است: کسی که از امام پیشی گیرد، نمازش باطل است. مساوات و همزمان بودن با امام نیز مکروه است. خواننده محترم ! همچنین تأخیر کردن بیش از اندازه در تبعیت از امام. صحیح اینست که وقتی امام در رکعی قرار گرفت، بعد ما به آن رکن برویم.

مراعات طهات در نماز :

دیده شده است که بسیاری از نماز گزاران با بوی بد به مسجد غرض ادای نماز می آیند ، بخصوص این حالات در رزو جمعه و نماز جمعه نیز مشاهده شده است ، در حالیکه رسول الله صلی الله علیه وسلم از این کار ما مسلمانان را نهی فرموده است و کسی که مثلاً از سیر، پیاز ، سیگار یا هر چیز بد بوئی استفاده نمود، حتی حق آمدن به مسجد را نیز ندارد؛ زیرا این کار باعث آزار فرشتگان و نماز گزاران می شود، مگر آنکه بوی بد را از بین ببرد.

رفتن به ادای نماز جماعت :

نماز گزاران حد اعظمی کوشش بعمل آرند که وقت به نماز در مسجد تشریف ببرند ، تا با آرامش در نماز جماعت حصه بگیرند . ولی با تأسف دیده شده است که : در زیاتر از اوقات دیده شده که برخی از نماز گزاران که وارد مسجد می شوند و مردم را در رکوع می بینند، عجله به خرج می دهند و شتابان حرکت می کنند تا به رکوع برسند. صحیح اینست که شخص با آرامش و وقار به سمت نماز بیاید.

متوجه ساختن امام در حال تأخیر:

نماز گزار بادر نظر داشت اینکه به تأخیر به نماز جماعت می آیند ، ولی با آنهم زمانیکه به مسجد تشریف می آورند و امام را در رکوع می بینند، می گویند: «ان الله مع الصابرين»، تا امام رکوع را طولانی تر کند و به رکوع برسد، این عمل نماز گزار درست نبوده و همچو اعمال در سنت وارد نشده است.

همچنان زمانیکه که نماز گزار به مسجد می آید و امام در رکوع قرار دارد، شخص تکبیره الاحرام را هنگامی می گوید که کمرش خم شده است و در حال رکوع رفتن است و صحیح اینست که وقتی کاملاً ایستاد، تکبیره الاحرام را به زبان بیاورد. هکذا برخی از نماز گزاران زمانیکه امام را در حالت سجده یا هر حالتی جز قیام و رکوع می بینند، صبر کرده و نماز را شروع نمی کنند. صحیح اینست که امام را در هر حالتی یافتیم، به او بپیوندیم و نماز را از همان جا آغاز کنیم.

عجله بخاطر ادای نماز بعد از آذان:

برخی از نماز گزاران بعد از آن بخصوص پس از آذان مغرب و بلافاصله از آن به خواندان نماز آغاز مینمایند ، این روش در شرع و این عجله درست نبوده و صحیح اینست که بین آذان و اقامه حداقل به مقدار خواندن دو رکعت نماز فاصله انداخته شود .

دعا بعد از رکوع:

برخی از نمازگزاران همین که از رکوع بلند می شوند و رفع الیدین انجام می دهند، دستهای خود را به حالت دعا کردن، بلند می کنند. صحیح اینست که در رفع الیدین بعد از رکوع دست ها تا مقابل شانه ها یا گوش ها بلند شوند و کف دستها به سمت قبله باشد.

نماز سنت صبح:

برخی از نمازگزاران در وقت نماز صبح زمانی که وارد مسجد میشوند و می بینند که امام مصروف نماز جماعت صبح است، از اشتراک به نماز جماعت بخاطر اینکه نماز سنت صبح را بجاء نیاورده است، ابا می ورزند، و به جماعت نمی پیوندند، و در گوشه ای از مسجد شروع به خواندن دو رکعت سنت نماز صبح مینمایند. در حالیکه در حدیثی صحیح پیامبر صلی الله علیه وسلم فرموده است: « **إِذَا أُقِيمَتِ الصَّلَاةُ، فَلَا صَلَاةَ إِلَّا الْمَكْتُوبَةَ** ». (رواه مسلم). یعنی: هنگامی که نماز (فرض) آغاز شد، پس نمازی جز نماز فرض صحیح نیست. و میتواند بعد از ختم نماز فرض با امام نماز سنت خویش را بجاء آرد.

پناه جستن از چهار چیز در تشهد اخیر:

به تأسف باید گفت که بسیاری از نماز گزاران دیده شده که خواندان این دعا را پس از درود در تشهد آخر، کم اهمیت جلوه داده و آنرا نمی خواند. در حالیکه پیامبر صلی الله علیه وسلم به خواندان این دعا هدایت فرموده است: « **إِذَا تَشَّهَّدَ أَحَدُكُمْ فَلْيَسْتَعِذْ بِاللَّهِ مِنْ أَرْبَعٍ، يَقُولُ: اللَّهُمَّ إِنِّي أَعُوذُ بِكَ مِنْ عَذَابِ جَهَنَّمَ، وَمِنْ عَذَابِ الْقَبْرِ، وَمِنْ فِتْنَةِ الْمَحْيَا وَالْمَمَاتِ، وَمِنْ شَرِّ فِتْنَةِ الْمَسِيحِ الدَّجَالِ** ». (رواه مسلم) یعنی: «هرگاه یکی از شما در تشهد بنشیند، باید از چهار چیز به الله پناه جسته و بگوید: اللهم انی اعوذ بک من عذاب جهنم... خدایا! من از عذاب دوزخ و عذاب قبر و از فتنه زندگی و مرگ و از شر فتنه دجال مسیح به تو پناه می جویم».

سلام دادن:

برخی از نمازگزاران در طریقه صحیح سلام دادن دچار اشتباه میباشند، و در حین سلام دادن سر خویش را بالا و پایین می آورند. در حالیکه ارجح و صحیح اینست که: سر در همان حالتی که در تشهد قرار دارد، هنگام سلام دادن به راست و چپ چرخانده شود.

مصافحه بعد از نماز:

در تعدادی از کشور های اسلامی و بخصوص در برخی از مناطق افغانستان طوری معمول است که نمازگزاران بعد از ختم سلام با همجور کسیکه در صف با او نماز جماعت بجا آورده مصافحه نموده و میگویند « **تَقَبَّلَ اللهُ** » و به اصطلاح این مصافحه را از امور اسلامی قرار میدهند. این مصافحه و احوالپرسی در دین مقدس اسلام دارایی هیچگونه اصل و اساس نبوده، بلکه ظاهراً این عمل مکروه است. چون دلیلی برکردن آن در سنت پیامبر صلی الله علیه وسلم دیده نشده است. و بالعکس برای نمازگزار مستحب است، زمانی که نمازش به اتمام رسد، با ارمش و با تفکر و تعمق، به خواندن اذکار شرعی مباردت ورزد، بخصوص انعه از اذکاری پیامبر صلی الله علیه وسلم که در سنت عملی و احادیث تذکر یافته و بخصوص اذکار که رسول الله صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ وَسَلَّمَ آنرا بعد از نماز

فریضه می‌خواند.
امام بخاری در الادب و ابن منبه در جامع خویش از حضرت انس مرفوعاً نقل کرده اند
که اهل یمن از جمله اولین کسانی بودند که طریقه و عادت این مصافحه را بعد از
نماز اختراع نموده اند. (9/74).

دعای دستجمعی :

دعای دستجمعی بعد از نماز از موضعات قابل بحث در بین علماء میباشد. برخی از
علماء بلند کردن دست ها بطور دستجمعی بعد از نماز فرض و مالیدن و مسح کردن روی
را بر خلاف سنت دانسته و بدعت در دین میدانند.

ذکر تسبیح و اذکار به بند های انگشتان دست چپ :

از احادیث متعددی از جمله در حدیثی ابوداود بوضاحت آمده است که : عادت مبارک
پیامبر صلی الله علیه و سلم بود که بعد از ختم نماز تسبیحات را به بند های دست راست
خویش می شمارید .

از سنت عملی پیامبر صلی الله علیه و سلم بر می آید که پیامبر صلی الله علیه و سلم
تسبیحات را تنها به بند های دست راست شماریده است ، بناً شماریدن تسبیحات و اذکار
به دست چپ در احادیث نیامده است .

در حدیثی که از : حضرت بی بی عایشه روایت است آمده است که : پیامبر صلی الله
علیه و سلم از دست چپ در استنجا استفاده بعمل آورده است ، و هیچ وقت از بند های
دست چپ خویش برای تسبیحات استفاده نه نموده .

و در حدیثی که حضرت یا سیراه رضی الله عنها روایت نموده آمده است که : پیامبر
صلی الله علیه و سلم بر زنها امر فرموده است که تسبیحات نماز را به بند های دست
بشمارند ، چرا که در روز قیامت آن انگشتان به صحبت می آغازند و از آنان پرسیده
خواهد شد .

مطابق احادیثی نبوی و سنت عملی بهتر است تسبیحات به بند های انگشتان راست
شماریده شود و این عمل نزدیکتر به ثواب و پیروی از سنت عملی پیامبر صلی الله علیه
و سلم میباشد. **والله اعلم بالصواب**

پایان

فهرست و موضوعات مندرج :

1	مقدمه
2	زمینه سازی برای روحیه خشوع
3	جسم و روح نماز
4	خشوع
5	مقدار فایده بردن از نماز
6	حصول نماز حقیقی بجز از حضور قلبی حاصل نمیشود
7	خواندن سورهء فاتحه
8	وضعیت دست ها در رکوع و سجده
9	چشم نباید در وقت نماز به آسمان دوخته شود
10	چشم بستن در نماز
11	سجده با پیشانی ، سجده کامله نیست
12	رعایت تمکین در رکوع و سجده
13	عبور و مرور از پیشروی نماز گزار
14	رعایت نظم صفوف در نماز جماعت
15	ترتیب دادن صف جدید
16	رعایت ستره در نماز
17	رعایت حجاب و ستر عورت در نماز
18	تحیه المسجد
19	استقبال از آذان
20	گرفتن جای خاص در مسجد
21	نیت و تلفظ آن بزبان
22	نماز خواندن به دهن بسته
23	نخواندن سورهء فاتحه در نماز سری پشت امام
24	قرار دادن دستها زیر یا روی ناف
25	آمین در ختم سوره فاتحه
26	اما قرائت آمین بجهرتوسط زن
27	رفع الیدین
28	وضع جسم و کمر در حال قیام
29	حرکت های بی حد و حصر
30	عدم طمأنینه و آرامش در نماز
31	متابعت از امام
32	مراعات طهات در نماز
33	رفتن به ادای نماز جماعت
34	متوجه ساختن امام در حال تأخیر
35	عجله بخاطر ادای نماز بعد از آذان

	دعا بعد از رکوع	36
	نماز سنت صبح	37
	پناه جستن از چهار چیز در تشهد اخیر	38
	سلام دادن	39
	مصافحه بعد از نماز	40
	دعای دستجمعی	41
	ذکر تسبیح و اذکار به بند های انگشتان دست چپ	42

نماز را چگونه زیبا سازیم؟

تتبع، نگارش و نوشته از:

امین الدین « سعیدی - سعید افغانی »

وداکتر صلاح الدین « سعیدی - سعید افغانی »

ادرس ارتباطی : saidafghani@hotmail.com

در باره رساله

نماز عامل آرامش روح و روان انسان است. نماز برای انسان نیرو و قوت عظیمی معنوی، برای تحمل غم‌ها و مصائب بخشیده و همین نماز است که انسان قوهء غلبه بر بسیاری از امراض روانی را بدست می‌آورد. نماز ضامن سعادت‌مندی انسان و بهترین تداوی برای بسیاری از امراض و مصیبت‌ها بشمار میرود. نماز انسان را برای زندگی حاضر و مستقبل امیدوار نموده و قدرت ایستادگی و مقاومت او را در برابر حوادث ناگوار قوت می‌بخشد.

انسان در نماز با تمام اعضای بدن و حواس خود متوجه پروردگار خویش میگردد، و از همه مشغولیت‌ها و مشکلات دنیوی روی برمی‌گرداند و به هیچ چیز جز پروردگار و آیات قرآنی که در نماز بر زبان می‌آورد فکر نمی‌کند. همین روی‌گردانی کامل از مشکلات زندگی و عدم فکر کردن به آنها، در اثنای نماز، باعث ایجاد آرامش روح و روان در انسان میگردد.

بهترین نماز و کاملترین نماز و عبادت همان نماز و عبادت است که به صورت موثق و نقل بالنقل برای ما از پیامبر اسلام محمد صلی الله علیه وسلم اجراء و ادای آن رسیده و روایت شده باشد.